

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Bir Eserin Mali Haklarının İhlali Halinde Tazminat Davası

İşleme, çoğaltma, yayma, temsil, umuma iletim gibi mali hakları ihlal edilen eser sahibi veya bağlantılı hak sahibi ya da bu hakları devralan (veya lisans alan) kimseler, FSEK madde 70/2'ye ve FSEK madde 80/2. madde 9. fıkraya göre; tecavüz edenin kusuru bulunmak şartıyla haksız fiil hükümlerine dayanarak maddi tazminat isteyebilecektir .

FSEK 70 gereğince, mali hakların ihlali halinde maddi tazminat talep edebilmek için ortada bir kusur olmasının yanı sıra maddi zararın da bulunması gerekmektedir. Bu dava ile, zarar görenin; malvarlığının şimdiki durumu ile zarar veren olay meydana gelmeseydi sahip olacağı durum arasındaki farkın tazminat olarak ödenmesine hükmedilecektir.

Zarar, fiili zarar ve yoksun kalınan kâr şeklinde ortaya çıkabilir. Fiili zarar, malvarlığının eksilmesini yani aktifin azalmasını, pasifin artmasını ifade etmekte iken; yoksun kalınan kâr, malvarlığının artmasının engellenmesi sonucunda ortaya çıkan zarardır . Fikir ve sanat eserlerinde zarar daha çok, yoksun kalınan kâr şeklindedir .

Bu açıklamalarımıza rağmen, tazminat davalarında zararı tespit etmek oldukça güç bir iş olduğu için gerektiğinde hakim; BK madde 42/2 hükmünden yararlanarak “halin mutad cereyanını ve mutazarrır olan tarafın yaptığı tedbirleri” dikkate alıp, zararı takdir edecektir .

Bir müzik eseri, izinsiz çoğaltılıp da çoğaltılan nüshaları henüz satışa çıkarılmadıysa eser sahibi; FSEK madde 68 uyarınca, eserin izinsiz çoğaltılan kopyalarını imha, basılan kopyaların kendisine devri veya üç katı tazminat isteme seçeneklerinden birini bu davada isteyebilir. FSEK madde 68'e göre açılacak maddi tazminat davasında FSEK madde 70'deki maddi tazminat davasından farklı olarak, davalının kusuru şartı aranmamaktadır.

FSEK madde 68 (2008 yılında yapılan değişiklik) şu düzenlemeleri getirmektedir:

“Eseri, icrayı, fonogramı veya yapımları hak sahiplerinden bu Kanuna uygun yazılı izni almadan, işleyen, çoğaltan, çoğaltılmış nüshaları yayan, temsil eden veya hertürlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletenlerden, izni alınmamış hak sahipleri sözleşme yapılmış olması halinde isteyebileceği bedelin veya bu Kanun hükümleri uyarınca tespit edilecek rayiç bedelin en çok üç kat fazlasını isteyebilir.

İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmamışsa hak sahibi çoğaltılmış kopyaların, çoğaltmaya yarayan film, kalıp ve benzeri araçların imhasını veya üretim maliyet fiyatını geçmeyecek uygun bir bedel karşılığında kendisine verilmesini ya da sözleşme olması durumunda isteyebileceği miktarın üç kat fazlasını talep edebilir. Bu husus, izinsiz çoğaltanın hukuki sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmışsa hak sahibi, tecavüz edenin elinde bulunan nüshalar hakkında ikinci fıkradaki şıklardan birini kullanabilir.

İkinci ve üçüncü fıkraların eser sahibinden başka hak sahiplerince uygulanabilmesi için eser sahibinin bu Kanunun 52 nci maddesine uygun yazılı çoğaltma izni aranır.

Hak sahiplerinden biri, ikinci ve üçüncü fıkralar uyarınca talepte bulunduklarında Ceza

Muhakemesi Kanununun el koymaya ilişkin hükümleri delil elde etmek amacı dışında uygulanmaz.

Bedel talebinde bulunan kişi, tecavüz edene karşı onunla bir sözleşme yapmış olması halinde haiz olabileceği bütün hak ve yetkileri ileri sürebilir.”

FSEK madde 68/1 ve 2 uyarınca hükmedilebilecek olan “sözleşme olması durumunda istenebilecek bedelin üç kat fazlası” talebinin hukuki niteliğini belirlemek gereklidir. Yargıtay’a göre, FSEK madde 68 uyarınca istenen bedeli “kanuni bir ceza” olarak nitelendirmek mümkün değildir . Yargıtay kararlarında “FSEK madde 68 uyarınca maddi tazminatın” hesaplanmasından söz edilmektedir . Bu nedenle, Yargıtay’ın FSEK madde 68 gereğince istenen bedeli ya da zararı, “tazminat” olarak nitelendirdiğini söylemek mümkündür .

Yargıtay’a göre; FSEK madde 68/2 gereğince öngörülen farazi sözleşme ilişkisi gereğince, önce eserin ve eseri meydana getirenin özellikleri itibariyle eserin değerini etkileyen bütün faktörler ve çoğaltılan nüsha sayısı nazara alınarak normal şartlarda oluşturulacak sözleşme uyarınca eseri çoğaltacak olanın hak sahibine vermesi gereken para miktarının bulunması ve sonra bunun üç katının hesaplanması gerekmektedir.

Yargıtaya göre; üç kat bedel tazminatı ile davacı ve davalı arasında bir sözleşme ilişkisi kurulduğundan, davacı tecavüzün men’ini isteyemez.

Yargıtay kararlarına göre; taraflar arasında önceden bir sözleşme ilişkisi varsa ve bu sözleşme devam ediyorken hak sahibinin hakları sözleşmede belirtilen sınırların dışına çıkılıp aşılmışsa bu durumda FSEK madde 68 uyarınca tazminat istenemeyecektir.

Bu davada davacılar, mali hakları tecavüze uğrayan eser ve bağlantılı hak sahipleridir.

Eserleri açısından eser sahipleri; işleme, çoğaltma, yayma, temsil ve umuma iletim haklarının saldırıya uğraması halinde bu davaları açabilirler.

İcracı sanatçılar da kendi icraları için; tespit, çoğaltma, yayma, temsil ve umuma iletimin kendilerinden izinsiz yapılması halinde bu davaları açabilirler.

Fonogram yapımcıları, eser ve icraları ilk kez kaydettikleri ses kayıtlarının (fonogramların) kendilerinden izinsiz olarak; çoğaltılması, yayılması, temsil edilmesi ve umuma iletilmesi hallerinde maddi tazminat davaları açabilirler.

Radio ve televizyonların da, eser ve icraları ilk kez kaydettikleri yayın kayıtlarının (yayınların) kendilerinden izinsiz olarak, çoğaltılması, yayılması, temsil edilmesi ve umuma iletilmesi hallerinde maddi tazminat davaları açabilecekleri FSEK madde 80’de düzenlenmiştir. Bu düzenleme doğrultusunda; genel hükümlere ve FSEK madde 70’e dayanarak yayıncılar yayınlarının izinsiz kullanılması halinde maddi tazminat davaları açabileceklerdir. Ancak FSEK madde 68’in 2008 yılında yapılan değişikliği esnasında; sözleşme bedelinin veya rayiç bedelin üç katı tazminat isteme olanağı açısından, radyo ve televizyoncular unutulmuştur. Fakat “eser niteliği taşıyan programlar”ı açısından radyo ve televizyonlar FSEK madde 68 kapsamı içinde üç katı tazminat davası açma olanağına sahiptir.

Yine film yapımcıları da filmlerinin kendilerinden izin alınmadan çoğaltılması, yayılması, temsil edilmesi ve umuma iletilmesi hallerinde maddi tazminat davaları açabilirler.

Müşterek eser sahipleri (paylı eser sahipliği), kendi meydana getirdikleri bölümler için tek başına dava açabilecekleri gibi, eserin bütünü bakımından diğerlerini temsilen de dava açabileceklerdir . İştirak halinde eser sahipliği (el birliği halinde eser sahipliği)nde ise, FSEK madde 10/2'ye göre bir eser sahibinin eserin tümü bakımından dava açma hakkı bulunmaktadır. Tazminat davası bakımından, birlik yararına hareket ederek tek başına dava açabilen eser sahibi, tazminat tutarı bakımından tek başına hareket edemez .

Bu davada davacı hakkı tecavüze uğrayandır. Eser sahipleri gibi bağlantılı hak sahipleri ve onlardan bu hakları devralan hak sahipleri de davayı açabilir. Dava mirasçılar tarafından da açılabilir.

Bu davalar haksız fiil'e dayandığından zamanaşımı; BK madde 60 gereğince, zararın ve failin öğrenilmesinden itibaren bir yıl ve herhalde fiilin gerçekleşmesinden sonra on yıllık sürelerdir.

Yetkili mahkeme ise; HUMK'da yetkili olan davalının ikametgahı mahkemelerdir.

1. FSEK madde 70/2: Mali hakları haleldar edilen kimse, tecavüz edenin kusuru varsa haksız fiillere mütaallik hükümler dairesinde tazminat talep edebilir.

2. YARSUVAT, age., s.22; YAVUZ, age., s.552. Naklen SULUK/ORHAN, age., s.801.

3. KOCAYUSUFPAŞAOĞLU/HATEMİ/SEROZAN/ARPACI,HATEMİ, sh. 48-50. Naklen ARIDEMİR, age., s. 200.

4. AYİTER, age., s. 262; KAYPAKOĞLU, age., s. 163. Naklen ARIDEMİR age., s. 200.

5. ARIDEMİR age., s. 200.

6. Yargıtay 4. HD., 21.03.1957T., 6994E., 1535K. Naklen ARIDEMİR, age., s. 195.

7. 11. HD., 15.02.2000 T., 199/7464 E., 2000/1106 K.; 11. HD., 25.01.2000 T., 1999/6935 E., 2000/325 K. (Kararlar yayımlanmamıştır); 11. HD., 06.03.2000 T. 1999/9978 E., 2000/1893 K. (YKD., C.29, S.2. ŞUBAT 2002, sh. 183-184). Naklen ARIDEMİR, age., s. 195.

8. ARIDEMİR age., s. 195.

9. EREL, age., s. 293.

10. ARSLANLI, age., s. 70; EREL, age., s. 62; ÖZTRAK, age., s. 46; BELEN, agm., s. 98.